

LOZAN, MONTRÖ VE AYASOFYA BAĞLANTISI

Necdet Topçuoğlu

Ayasofya'nın müze olarak kullanılması kararının Lozan anlaşması şartlarındaki tarihi gerçeklerin ışığında değerlendirilmesi zorunludur. İstanbul o tarihlerde halen işgal altındaydı. İstanbul'un bir an evvel işgalden kurtarılması ve barışa kavuşularak ülkenin imarına başlanabilmesi amacıyla, 23 Temmuz 1923 günü Lozan'da "ileride düzeltilir" düşüncesi ile iki önemli konuda geri adım atılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Ancak bu koşullarda, 24 Temmuz 1923 tarihinde anlaşma imzalanabilmiştir.

Bu konular;

- 1- Osmanlı'nın borçlarının ödenmesinin kabul edilmesi,
- 2- İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya'nın Boğazlara yönelik tehditlere karşı garantör olacağı, "Boğazlar Komisyonu"nun kurulması, Boğazlara Türk askeri yerleştirilmemesinin kabul edilmesiydi.

Önce Osmanlı Borçlarının ödenmesi ele alındı.

1930 Yılına kadar borçların bugünkü değeri ile 42 milyar dolarlık kısmı ödenmiş olup, Aralık 1932 tarihinde ise borçların geri kalanında indirim yapılması, aksi takdirde ödeme yapılamayacağı hususu bir nota ile taraflara bildirilmiştir.

Yapılan müzakereler sonucunda, Nisan 1933 tarihinde borçlarda %90,8 oranında indirim yapılması ve %7,5 faizle 20 yılda ödenmesi kabul ettirilmiştir.

(Geri kalan borç bugünkü değerle 225 milyar dolara karşılık gelmekte olup, bu borç 1944 Yılına kadar vadesinden 10 yıl önce ödenmiştir.)

Nisan 1933 Yılındaki borç indirimi anlaşmasından sonra sıra Boğazlara gelmişti. Türkiye İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına nöbetçi asker bile koyamıyordu.

Türkiye, Mayıs 1933 tarihinde Londra'da yapılan Silahsızlanma Toplantısı'na katılarak, Lozan Anlaşması'nın Boğazlar Komisyonu maddesinin iptal edilmesini talep etmiş, ancak bu talep kabul edilmemiştir. Bunun üzerine yeni politikalar geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Önce Sovyet Rusya ile görüşülerek, Mussolini ve Hitler'in Boğazların güvenliğini tehdit ettiği, Sovyet Rusya'nın güvenliği için Türk askerinin Boğazlara yerleştirilmesinin gerekli olduğu tezi kabul ettirilmiştir. Ayrıca Türkiye, Ortodoks Rusya'yı yanına çekmek amacıyla 24 Kasım 1934 tarihinde alınan Bakanlar Kurulu Kararı ile (1453'den önce Ortodoks mabedi olan) Ayasofya'yı müze yaparak karşı atağa geçmiştir.

Sorun çok yönlüydü ve Lozan Anlaşması'nda yapılacak değişikliği tüm imzacı ülkelerin kabul etmesi gerekiyordu. Ayasofya kararı, imzacı devletlerden Yunanistan üzerinde de etkili olmuştu. Çünkü Yunanistan da Ortodoks inancına sahip olan bir ülkedir.

Milletler Cemiyeti'nin Nisan ve Eylül 1935 tarihinde yapılan toplantılarında Türkiye, Lozan Anlaşması'nın Boğazlar maddesinin iptalini tekrar talep etmiştir.

Değişen dünya koşullarında (Mussolini ve Hitler'i kastedilerek) Türkiye'nin güvenliği konusunda endişe duyulduğu belirtilmiştir.

Türkiye'nin Ayasofya konusunda izlediği strateji ve baskı diplomasisinin etkisiyle Sovyet Rusya ile Yunanistan delegeleri "Türkiye'nin talebinin makul olduğunu" belirterek Türkiye'yi desteklemişlerdir.

Bunun üzerine İtalya dışındaki diğer ülkeler de Türk talebinin makul olduğunu kabul edince, 11 Nisan 1936 tarihinde Montrö'deki (Montreux) Milletler Cemiyeti toplantısında Boğazlar konusunda yeni bir anlaşmaya hazır olunduğu Türkiye tarafından bir nota ile taraflara bildirilmiştir.

20 Temmuz 1936 tarihinde Montrö Boğazlar Sözleşmesi imzalanarak, TBMM'de onaylanması ve Resmi Gazete'de yayımlanması bile beklenmeden 30,000 Türk askeri o gece yarısı İstanbul ve Çanakkale Boğazları'na konuşlandırılmıştır.

Söz konusu Anlaşma 5 Ağustos 1936 günü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Diplomasi yolu ile sonuç elde etmek bilgi, strateji ve sabır gerektirir. Türkiye Cumhuriyeti devleti kolay kurulmamıştır. Yol haritasındaki kilometre taşları ve bu kilometre taşları arasında yaşanan tarihi zorluklar bilinmeden devlet yönetilemez.

Görüldüğü gibi, Ayasofya Devletin bekası uğruna Atatürk tarafından müze yapılmıştır. Tarihini bilmeyen cahillerin bunları okuyup öğrenmesi gerekir. Geçmişinizi bilmeden geleceğinize istikamet vermeniz mümkün değildir. Tarih bilmeyenlerin istikametlerini kaybettiklerini, yine tarihi belgeler bize göstermektedir.

Diğer yandan tarihi gerçekleri, Muhalefetin, hatta Atatürkçü Düşünce Derneğinin bile bilmedikleri anlaşılmıştır. Atatürkçü Düşünce Derneğinin Ayasofya açıklaması yürekler acısıdır. Gardırop Atatürkçülüğü, Slogan Atatürkçülüğü ve Atatürkçü skolastik düşünce yıllarca Türkiye'nin enerjisinin boşa harcanmasına sebep olmuştur.

Lozan anlaşması ile ilgili hedeflenen amaç gerçekleştirildikten sonra, Atatürk Ayasofya'nın müze değil, cami olarak tescil edilmesi emrini vermiştir. Çünkü Montrö imzalanmış, artık Ayasofya'nın müze olmasına gerek kalmamıştır.

Montrö'den 5 ay sonra, 19 Kasım 1936 tarihinde düzenlenen Ayasofya'nın tapusu şöyledir:

Vasfı: Türbe, Akaret, Muvakkithane ve Medreseyi müştemil

AYASOFYAYI KEBİR CAMİİ ŞERİFİ

Sahibi: Ebulfetih Sultan Mehmet Vakfı

Bu yazıyı okuyan herkesin vicdanlarını bir yoklamaları gerekir. Bunun neresinde tarihe ve hukuka ihanet vardır. Devleti yönetenler başta olmak üzere Ayasofya konusuna dahil olan herkesin "Tarihe ihanet" ve benzeri sözlerle Atatürk'ü suçlamaları şayet kasıt yoksa, tamamen bilgi yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Kasıt varsa, esas Atatürk ve bu cumhuriyetin kurucularına ihanet edilmiştir.

Bu Millet'in ödediği vergilerden maaş alan liyakatsiz danışmanların, Devletin makamlarına bilgi verecek donanımdan yoksun oldukları, aldıkları birden fazla maaşları hak etmedikleri, bir defa daha sağduyulu yurttaşlar tarafından anlaşılmıştır.

"Atatürk müze yapmıştı, biz yeniden cami yaptık" iddiasının doğru olmadığı tapuyu gören her akli başında yurttaş tarafından anlaşılacaktır.

Atatürk eğer Ayasofya'yı müze yapmak isteseydi, tapuya "Vasfı: Müze" yazdırırdı. Halbuki "AYASOFYAYI KEBİR CAMİİ ŞERİFİ" yazdırmıştır.

"Cami yaptık, tapuya da cami yazılsın" talebi ile Tapu Müdürlüğü'ne gidenler "Zaten cami, müze değil ki" yanıtını alınca bilgisizliğin verdiği cehaletleri ile yüzleşmişlerdir. Özür erdemli insanlardan beklenir. Bu nedenle özür beklemeye ihtiyaç olduğunu düşünmüyorum.

Her vesile ile Atatürk düşmanlığı yapanlar unutmayınız, Aziz Atatürk ve kurucu kahramanların Türkiye Cumhuriyeti Devleti olarak şerefliendirdiği bu kutsal topraklarda birlikte yaşıyoruz. Şükredelim ve kıymetini bilelim. Onlar olmasaydı şimdi cami olarak ibadete açarak sevineceğiniz, üzerinden siyaset devşireceğiniz bir "müzeniz" bile olmayacaktı. Sakın gençlik hayallerinize kapılmayın, hayaller ile avunulur ama gerçekler ile yaşanır. Tarih size bunu öğretmeden, en güzeli kendiniz tarihinizi okuyarak öğrenin.

Gelin tarihi birlikte tekrar hatırlayalım. Araya Hatay meselesi girdiği için ve ayrıca Montrö'den hemen sonra müze kararının geri alınması "sizi aldattık" anlamına geleceği için, ayrıca maalesef ömrü yetmediği için Atatürk bunu gerçekleştirememiştir.

Ayasofya'nın müzeden camiye döndürülmesi kuşkusuz gerekliydi. Bir gün mutlaka yapılacaktı. Ancak, Türkiye'nin içinde bulunduğu iç ve dış sorunlar sebebiyle zamanlama doğru seçilmemiştir. Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki sınır çatışmasının zamanlamasına dikkatinizi çekmek isterim. Ayrıca, hiç gerekli değilken zorlama ile alınan Danıştay kararının arkasına sığınılması, gelecekte yargının başka amaçlar için kullanılacağı kuşkusunu doğurmuştur. Danıştay kullanılarak, başta Atatürk olmak üzere dönemin Devlet Adamları itibarsızlaştırılmaya çalışılmıştır. Unutmayınız !!! Altın çamura düşmekle değerinden kaybetmez.

(19 Temmuz 2020)